

VI.

SKUPNI NALAZ ZLATNOG NOVCA XV - XVI. STOLJEĆA IZ
DEVČIĆ-DRAGE

UDK 737.122.1(497.13) »14/15«

Izvorni znanstveni rad

Godine 1864. iskopano je blago u Devčić-dragi, ispod kamene ploče. Od devet zlatnika, koliko je po svojoj prilici sadržavalo, sedam je ušlo u sastav numizmatičke zbirke Arheološkog muzeja u Zagrebu. Zlatnici pripadaju Austriji, Firenci, Mlecima i Ugarsko; a skriveni su negdje nakon godine 1535., kad je, kako se čini, nastala firentinska zlatna škuda. Ostava je identificirana prema starim muzejskim inventarima iz pera Mijata Sabljara (1790-1865), jednog od prvih kustosa Narodnog muzeja u Zagrebu.

Pomnim proučavanjem najstarijih sačuvanih inventara numizmatičke zbirke nekadašnjeg Narodnog muzeja u Zagrebu možemo doći do vrlo važnih podataka o genezi ove velike zbirke. U rubrici »darovani ili kupljeni« gotovo su uvijek unesena imena brojnih darovatelja, i vrlo malog broja onih koji su muzeju prodavali stari novac u vremenu od 1828, pa sve do godine 1865. Valja spomenuti da je numizmatička zbirka imala još jedan stariji inventar, te su brojevi toga inventara unašani i u ovaj inventar. Njegov je sastavljač bio major u mirovini Mijat Sabljar (Dubica, 5. V. 1790 - Zagreb, 21. XII. 1865.), kustos Narodnog muzeja¹. Još kao pitomac Vojne akademije u Bečkom Novom Mjestu isticao se osobitim krasopisom². Odlično je crtao prostom rukom, pa tako i geodetske snimke terena, tlocrte utvrda i zemljopisne karte i si. što mu je postalo i glavnim zvanjem. Nakon umirovljenja god. 1840, ovaj vanredno marljiv čovjek postaje kustosom Nugentova muzeja na Trsatu god. 1842, da bi od 1843. god. sve do smrti bio usko vezan za zagrebački Narodni muzej. Sabljarove su zasluge ogromne, i nema niti jedne zbirke u muzejima, nastalim o-samostaljenjem pojedinih muzejskih odjela, kojima temelje nije udario Mijat Sabljar.

Sabljarove je inventare Josip Brunšmid, drugi po redu njegov nasljednik u arheološkom odjelu Narodnog muzeja, proučio tek djelomično dok je iznova inventirao veliku zagrebačku numizmatičku zbirku, tako da je u njegove rubrike nalazišta i darovatelja ušao tek dio podataka iz starijih inventara. Minucioznost Sabljarovih prijepisa legendi i detaljan opis pojedinih primjeraka

¹ M. Sabljar. Izvjestje odbornika društva g. c. k. majora Mihajla Sabljara o uspjehu svoga putovanja po Dalmaciji god. 1853. i 1854. U Zagrebu dana 20. kolovoza 1854. *Arkiv za povjestnicu jugoslavensku*, 3/1854, 339-342.; V. Jagić. Mijo Sabljar. *Pozor*, 1863, 34, 35, 37.; V. Jagić. Mijo Sabljar. *Pozor* \ 866,40.; I. Kukuljević-Sakcinski, Mihajlo Sabljar. (Životopisna crta). *Domobran*, 2/1865, 294; *CIL* III/1, p.279; *Vjestnik narodnoga zemaljskoga muzeja*, 1870,7-13; D. Hire. Mijat Sabljar, Biografske bilješke. *Prosvjeta* (Zagreb), 8/1900,72, 379-382.; D. Hire. Spomen-listak Mijatu Sabljaru. *Vienac*, 1896,818; *Znameniti i zaslužni Hrvati*, Zagreb 1925, 234; Stanojević. *Narodna enciklopedija* 4/1928, 1-2; M. Vukmir. Tko je utemeljitelj Hrvatskih narodnih muzeja. *Muzeji* 9/1954, 121-122; M. Despot. Iz prošlosti Narod-

nog muzeja. *Vijesti Društva muzealaca i konzervatora NRH*, 4/1955,2,53-54; J. Matasović. Stari i starinarski Zagreb. *Narodna starina*, 1/1922,10,12.; I. Rengio. Stariji hrvatski numizmatičari. *Numizmatika*, 5/1953,68-69; I. Mirnik. Prve hidroarheološke zabilješke kod nas. *Morre*, 15/1972,3,13; I. Mirnik. Tradicija numizmatičkog istraživanja u Hrvatskoj (magistarski rad). Zagreb 1974,73-76; I. Mirnik. Mijat Sabljar u Solinu i Vranjicu god. 1854. *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*, 75/1981, 209-240.

² »A kad je tko stranski od velikaša I-vi razred pohodio, morao sam ja uma s moga miesta k tabli ići i navadno najprije slovo D, pak onda i što drugoga pisati. Onda sam više puta čuo gdje stranski kaže: To mora Hrvat biti, jer svi Hrvati liepo pišu.«

Broj		Novci su o d						darovani ili kupljeni	kupljen!		
tekući	prišašnji	zlata	srebra	bakra ili međa	trunča ili bilona	željeza	olova ili kositra		for.	kr.	
/	.	/	<p><i>Kupilo vis. br. Namjedln. Vreba od gna Petra Bulana u Bugu, nadjen pod jednonz plaćom 1864 de još drugin 8. cekinah u Deviča Drugi u Livki</i></p> <p style="text-align: right;">- 7 1/2</p>		6	.
Broj		Novci su o d						darovani ili kupljeni	kupljen		
tekući	prišašnji	zlata	srebra	bakra ili međa	trunča ili bilona	željeza	olova ili kositra		for.	kr.	
/	.	/	<p><i>Uio. Namjedln. Vreba kupilo od gna Petra Bulana u Bugu, nadjen god. 1864 u Deviča Drugi pod plaćom</i></p> <p style="text-align: right;">58 granah te tak</p>		6	.
Itroj		Novci su o d						darovani ili kupljeni	kupljoni		
tekući	prišašnji	zlata	srebra	bakra ili međa	trunča ili bilona	željeza	olova ili kositra		for.	kr.	
11.	.	/	.	.	m	.	.	<p><i>... u Bugu, nadjen u Deviča Drugi kraj mora u Livki</i></p>		4	7 1/2
IZ	.	/	<p><i>61. nah</i></p>		×	X*

Slika 1a

<p>0 > i 8</p>	<p>Novci ovi jesu već opisani n Unjigi:</p>
<p>Glava. MON. AVRE. F--E--RDIKAND, okrunjeni malo liava obrniti kine stojeci kralj u oklopu sa carstvom kabanicom na le- stjeh drzi desno rozlo, liava ruku na balcaku uz bodra.</p> <p>Pismo. P. PRINCIPIS. HISP. ARCHID. AVS. U bisernom okrugla na četvero razdielja gub; u 1. polju zlatna vrpca, u 2. u drugom biloje polju kula, u 3. četiri upravo stojeci grede, u 4. tri u desnoj strani k liavoj dal'v uty/nise pres. Okolo 45ta a.</p> <p> (god. 1827.)</p>	

<p>0 V i S</p>	<p>Novci ovi jesu već opisani n knjigi:</p>
<p>Glava. U bisernom okrugla: *AL. BA/V KDER. MED. DVN -- R. FLOREN stet sa 6. znamenah, nad njim zelena kruna.</p> <p>Pismo. U bisernom okrugla: DEI. VIF . EST. NOBIS. U sredini dvojnogasti križ *faki kraj ino jed gub... traktu vriede sa tri pi *f u uglamah v. postona.</p>	

Glava. MATHIAS. -- D.G. R. VNGARI, Na vanjkuhu gubaca okrunjena s.
Maria drzi desno diete. Pod njom liava strana gavrana s postanom
u kruna.

Pismo. S. VLADISLAV -- TVS. REX Stojeci okrunjeni kralj s bisernom osjnom
oko glave drzi u desnoj sibiricu, u lievoj jabuku s križom. U polju
K -- T.

Glava. MATHIAS D.G. -- R. VNGARIE, okrunjena s. Maria drzi na liavo diete
Kraj njega posuda s cviecem. Pod Mariom liava strana y « vana s po-
stanom u kruna.

Pismo. S. VLADISLAV -- VS. REX, Stojeci okrunjeni svetac s kolokarom o; inc oko gla-
ve elri u desnoj sibiricu u lievoj jabuku s križom. U polju K -- T

Slika 1b

Broj		Novci su od							darovani ili kupljeni		knj. ljeni za	
tekući	prišajni	zlata	srebra	bakra ili međa	tranča ili bilona	željeza	olova ili kositra			for.	kr.	
1		1										
									<p><i>poklonio g. Stjepan Udvardy, pre- fekt biskupije zagrebačke. Izlopan 1847 u biskupovom vrtu, gdje je nadjen rimski studentac.</i></p>			
2		1							<p><i>Kupilo vis. hr. Namiestra. Vieda od gna Buzana iz Baga, nadjen u Dvořica Dragi Licha pukovnije.</i></p>	6		
									<p><i>57 granah težak.</i></p>			
Broj		Novci su od							darovani ili kupljeni		kupljeni za	
tekući	prišajni	zlata	srebra	bakra ili međa	tranča ili bilona	željeza	olova ili kositra			for.	kr.	
1		1										
									<p><i>Vis. Namiestra. Vieda Kupilo od gna Petra Buzana u Baga, nadjen god. 1864 u Dvořica Dragi pod pukovnom</i></p>	6		
									<p><i>58 granah te žak</i></p>			

Slika 2a

Glava. *ΝΥΤΑΙΑΣ Π * Γ Κ ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΗ*, ostalo kao u broju -ft.

Pismo. *Σ.ΥΛΔΙΣΛΒ - ΡΥΣ ΡΕΧ*. Svetac kao u broju ft. U polju $\frac{12}{4}$ - M *F

O p i s	Novci ovi jesu već opisani a knjigi:
<p><i>Dukat.</i> <i>&&****' KΟΙΣΟΥΚΙ' ΔΓ-</i> - 'Rt »VGARJE* s. Maria okrunjana je. di i drži dano diti, oko... zlik miesec, od koga vrh čak do Marijnih ramenah dosižu; dolje štiti s jednoглавним ovlom.</p> <p><i>Pismo.</i> <i>·S·LADISLAVS: ·*·REX·1520·*</i> Okrunjani kralj u o. klopue i s kabanicom ogrnut, stoji i drži u desnoj ke. lebardu, u " zemljokrug s križom. Na desnoj str. ni H, a na levoj " bja " ole " " jednoroga (Mone. ceros, finfom) desno shakajucega, kramu kroz vrat kopje ide.</p> <p><i>Glava.</i> <i>·LVDVICI·D'G·-·R·VNGARI</i> Ostalo kao u 1. broju, Ima ima kolobar osjane oko glave.</p> <p><i>Pismo.</i> <i>S·LADISLAVS - REX. * 1523:</i> Okrunjani stojaci kralj u oklopue drži u desnoj štiti i ke. lebardu, u lienoj zemljokrug s križom. U polju H - R. Pod njim iesta rotirana ruža.</p>	<p><i>»»»»» tab XV. broj 13</i></p>
O p i s	Novci ovi jesu već opisani u knjigi:
<p><i>Glava.</i> <i>·ANDREAZ·GRITI·DVX·VENETIAR·</i> U sredini je igu raktiepljen križ. (Dvostr.)</p> <p><i>Pismo.</i> <i>·Z·ANCTVZ·MARCVS·VENETVZ,</i> u sredini štiti. Ima u sredini strana, krilatoga lava s otvorenim. Oko glave ravni okrug osja. no. Lica se nepozna na levoj glavi.</p>	

Slika 2b

novca, kao i česte njihove konture, danas nam nakon tolikih desetljeća omogućuje identifikaciju mnogih komada novca i medalja, kao i banknota. Važno je istaknuti da je Sabljar uz ime darovatelja navodio i mjesto nalaza, ukoliko mu je bilo poznato. Na taj smo način došli i do podataka o blagu nađenom godine 1864. u Devčić-dragi, koja leži odmah sjeverozapadno od sela Devčići (Karlobag). Ostava od devet zlatnika nađena je pod kamenom pločom. Tadašnje je Kraljevsko namjesničko vijeće za muzej otkupilo sedam primjeraka novca za 38 forinti; od Petra Bučana pet (katalog br. 1, 2, 4, 6, 7) i dva od tridesetnika Josipa Augustinovića (katalog br. 3, 5), obojice iz Baga (Karlobag). Za sada ne raspoložemo podacima o dva zlatnika iz te ostave.

Sastav blaga je slijedeći:

- Donja Austrija (Beč): Ferdinand I (1521-1564), zlatni gulden iskovan godine 1527. (kovničar Thomas Beheim; katalog br. 1)
- Firenca: Alessandro Medici (1532-1537), zlatna škuda (katalog br. 2)
- Ugarska: Matija I Korvin (1458-1490), tri zlatne forinte (katalog br. 3-5); Ludovik II (1516-1526), zlatna forinta iz god. 1523. (katalog br. 6)
- Venecija: Andrea Gritti (1523-1538), zlatna škuda (katalog br. 7)

Iz navedenog se može ustanoviti da je blago zakopano nakon godine 1535, kada je najvjerojatnije iskovana firentinska zlatna škuda.

Među opisanim primjercima novca osobito se ističe zlatna škuda Alesandra Medicija, za koju je kalup izradio veliki renesansni umjetnik, Firentinac Benvenuto Cellini (1500-1571), zlatar, kipar, rezač kalupa i medaljer³. Značajne su njegove medalje Pietra Bemba (Armand I, 146,1 - Arheološki muzej u Zagrebu posjeduje jedan takav primjerak, Inv.br.31.986), Erkola II D'Este (Armand I, 147,2), francuskoga kralja Franju I (Armand I, 147,3), te dvije medalje pape Klementa VII Medicija (Armand I, 148, 8 i 9), dok je rezao kalupe za slijedeći novac: apoene od 40 soldi Alesandra Medicija iz god. 1535 (Armand I, 147,4), spomenutu njegovu zlatnu škudu (Armand I, 147, 5), giulio d'argento (Armand I, 147,6) i njegovu polovicu (Armand I, 147,7). Za Klementa VII napravio je kalup za zlatne dublone iz 1530 (Armand I, 148,10 i 11) i apoen od dva karlina (Armand I, 148,12), a za papu Pavla III zlatnu škudu iz god. 1534. (Armand I, 149,13).

Što se tiče ugarskih novaca, trebali bismo posvetiti više pažnje nekim varijantama koje postojeći katalogi ne poznaju, a to su zlatna forinta Matije Korvina sa siglami n/y - M/T na naličju (katalog br. 4), i zlatna forinta Ludovika II iz godine 1523, na čijem se reversu vidi sa Sv. Ladislav u desnici iza helebarde još drži i štit (katalog br. 6).

³ A. Armand. *Medailleurs italiens des quinzième et seizième siècles*, I. Pariš 1883, 146-151, 111,58; C.v.Fabrizy. *Medaillen der italienischen Renaissance*. Leipzig, s.a., 71, 82, 90, 92, 99.; U. Thieme - F. Becker. *Allgemei-*

nes Lexicon der bildenden Künstler, 6/1912, 270-277.; E. Bénézit. *Dictionnaire critique et documentaire des peintres, sculpteurs, dessinateurs et graveurs*, 2/1976, 618.; M. Jones. *The Art of the Medal*. London 1979, 52, 58, 59.

KATALOG

1. AUSTRIJA, FERDINAND I (1521-1564), zlatni gulden 1527.
AV: MON: AVRE.F E RDINAND Nadvojvoda Ferdinand, s nadvojvodskim šešišrom, stoji u raskoraku, na desno; duge kose, golobrad; u oklopu i plastu, u desnici drži žezlo naslonjeno na rame, u ljevici drži balčak mača. Biserna kružnica .
RV: +PRINCIPI. HISPA. ARCHID. AVS. U bisernoj kružnici grbovni štit, rasčtveren, s grbovima Austrije (Bindenschild), Kastilje, Aragona i stare Burgundije. Lijevo 1, gore 5Z, desno 7. Biserna kružnica.
Arheološki muzej u Zagrebu, Inv.br.7010; AV, 21 mm, 3,53 g
Marki I, 1,3; Millerp.10
2. FIRENCA, ALESSANDRO MEDICI (1532-1537), scudo d'oro
AV: *ALEXANDER. MED. DVX. R. P. FLOREN Grb obitelji Medici (6 kugli u polju) okrunjen vojvodskom krunom. Biserna kružnica.
RV: VIRTVS. EST. NOBIS. DEI Razvedeni grčki križ; u uglovima po jedan prsten (?glava anđela).
AMZ, Inv. br. 1948; AV, 25 x 26 mm, 3,36 g
Armand I, 147,4 dif.
3. UGARSKA, MATIJA I KORVIN (1458-1490), zlatna forinta 1482-89.
AV: MATHIAS .D.G.R.VNGARI Bogorodica s Isusom sjedi, licem; dolje gavran s prstenom u kljunu nalijevo. Biserna kružnica.
RV: S. LADISL AVS. REX Sv. Ladislav, s krunom, bradom i brcima, s aureolom, u oklopu i plastu, stoji, licem; u desnici drži bojnu sjekiru, u ljevici jabuku s križem. Lijevo i desno h T Biserna kružnica.
AMZ, Inv. br. 17.487, AV, 20,5 mm, 3,32 g
Rethy 208A, Probszt 112,208A, Unger 540a
4. UGARSKA, MATIJA I KORVIN (1458-1490), zlatna forinta 1482-1489
AV: MATHIASD GRVNGARIE; kao gore
RV: S. LADISL AVSREX; kao gore. Lijevo n/Y, desno M/T
AV, 23,5 mm, 3,36 g
Rethy 208A; Probszt 112,208A; Unger nema
5. UGARSKA, MATIJA I KORVIN (1458-1490), zlatna forinta 1482-1488.
AV: MATHIAS.D.G. R.VNGARIE između dvije biserne kružnice. Bogorodica sjedi na desno, okrunjena otvorenom krunom, drži Isusa na lijevoj ruci; u polju desno vaza s grančicom s dva cvijeta; dolje gavran s prstenom u kljunu nalijevo.
RV: S. LADISLA VS.REX između dvije biserne kružnice. Sv. Ladislav, s krunom i aureolom, bradom i brcima te dugom kosom, u opasanoj tunici i plastu, stoji, licem; u desnici drži bojnu sjekiru; u ljevici jabuku s križem. Lijevo K, desno V/A
AMZ, Inv. br. 17.506. 21 mm, 3,56 g
Rethy 210; Probszt 113,210; Unger 98,543d
6. UGARSKA, LUDOVİK II (1516-1526), zlatna forinta 1523.
AV: (rozeta) LUDOVICI.D.G. .R.VNGARI (rozeta) između dvije biserne kružnice. Bogorodica sjedi na lijevo, u polumjesecu; okrunjena otvorenom krunom, na desnoj ruci drži Isusa s aureolom; dolje grbovni štit s orlom.

- RV: S. LADISLAVS. (rozeta) REX. 15Z3 (rozeta), između dvije biserne kružnice. Sv. kralj Ladislav, s krunom, bradom i brcima, stoji u oklopu, licem; u desnici drži helebardu i štit, u ljevici jabuku s križem. Lijevo H, desno A
AMZ, Inv.br. 18.075; AV, 20,5x21,5 mm, 3,33 g
Rethy 296A dif.; Probszt 122,296A dif.; Unger 108,665b dif.
7. VENECIJA, ANDREA GRITTI (1523-1538), zlatna škuda
AV: +.ANDREAS. GRITI. DVX. VENETIAR. između biserne i linearne kružnice. U polju lisnati grčki križ.
RV: +.ZANCTVZ. MARCVZ. VENETVZ. između biserne i linearne kružnice. U polju grbovni štit s viticama i dvije zvijezde na krajevima s gornje strane; s lavom sv. Marka.
AMZ, Inv. br. 4671; AV, 25,5 mm, 2,91 g
Papadopli II, 148,15 dif; CNI VII, si. 278,329

SKRAĆENICE

ARMAND.....	A. ARMAND. <i>Médailleurs italiens des quinzième et seizième siècles</i> , I. Paris 1883.
CNI VII.....	<i>Corpus nummorum italicorum</i> , VII. Roma 1915.
MARKL.....	M. MARKL. <i>Die Münzen, Medaillen und Prägungen mit Namen und Titel Ferdinand I</i> , I-II. Prag 1896.
MILLER.....	V. MILLER zu AICHHOLZ. <i>Oesterreichische Münzprägungen 1H9-1918</i> . Wien 1920.
PAPADOPLI.....	N. PAPADOPOLI ALDOBRANDINI. <i>Le monete di Venezia</i> , II. Venezia 1907.
PROBSZT.....	L. RÉTHY - G. PROBSZT. <i>Corpus nummorum Hungariae</i> . Graz 1958.
RÉTHY.....	L. RÉTHY. <i>Corpus nummorum Hungariae II</i> Budapest 1907.
UNGER.....	E. UNGER. <i>Magjdr éremhatdrozd</i> , I. Budapest 1979.

ILUSTRACIJE U TEKSTU I OPIS TABLE

FIGURES IN TEXT AND DESCRIPTION OF THE PLATE.

Slika 1-2. Inventarski arci Mijata Sabljara.

Figures 1-2. Inventories by Mijat Sabljar

Tabla 10. Brojevi na tabli odgovaraju brojevima kataloga.

Plate 10. Numbers on the plate correspond to those of the Catalogue.

SUMMARY

VI.

THE HOARD OF GOLD COINS OF THE 15th AND 16^{*} CENTURIES FROM
DEVČIĆ-DRAGA

The oldest preserved inventories of what used to be the National Museum in Zagreb, one of whose successors is the Archaeological Museum, date from the fifties and the sixties of the 19th century. They were compiled by Major Mijat Sabljar (Dubica 1970- Zagreb 1865), one of the early keepers, to whom we owe very much. His catalogues of the numismatic collection are a rich source for the study of its history from the very first gifts in 1828, to his death late in 1865. His transcriptions of the inscriptions and his descriptions of the coins, often accompanied by outlines, enable us to identify many specimens after more than a century. It is important to know that he always kept a record of the numerous donors (who were more numerous than those who preferred to sell the old coins) and sites from which the coins had come, if they were known to him.

The study of these inventories has proved to be very rewarding. Among many interesting details concerning the numismatic material which came to the museum during this early period of its history it was possible to reconstruct a hoard of various gold coins of the 15th and 16^{*} centuries, discovered in 1864 under a slab at Devčić-Draga, a small bay situated a short distance north-west from the village Devčići, on the Adriatic Sea. Out of nine coins unearthed, seven were apparently purchased from two men at Bag (Karlobag) by the Royal Regency Council for the museum. The exact transcription of the inscriptions, accurate descriptions and the contours of the coins by Major Sabljar made possible their identification. The contents of the hoard are as follows:

- Austria, Lower (Vienna), Ferdinand I (1521-1564), goldgulden 1527 (mint-master Thomas Beheim; Cat. No. 1);
- Florence: Alessandro Medici (1532-1537) scudo d'oro (Cat. No. 2)
- Hungary: Matthias I Corvinus (1458-1490) three specimens of gold florins (cat. Nos. 3-5); Ludovic II (1516-1526), gold florin from 1523 (Cat. No. 6);
- Venice: Andrea Gritti (1523-1538), scudo d'oro (Cat. No. 7).

As the most recent coin from this treasure seems to be the Florentine scudo, probably minted around 1535, the hoard must have been buried some time later.

Among the specimens there are a few that ought to be particularly stressed. Thus for instance the Florentine gold coin for which the dies were cut by the great Benvenuto Cellini (1500-1571). Two of the Hungarian florins belong to variants not listed by most of the authors - one struck under Matthias I with the letters n/y - M/T on the reverse (Cat. No. 4), and the other issued in the name of Ludovic II in 1523, where St. Ladislaus is holding a halberd in his right hand together with a shield (Cat. No 6).

Translated by Ivan Mirnik
Rukopis primljen 23. V. 1987.

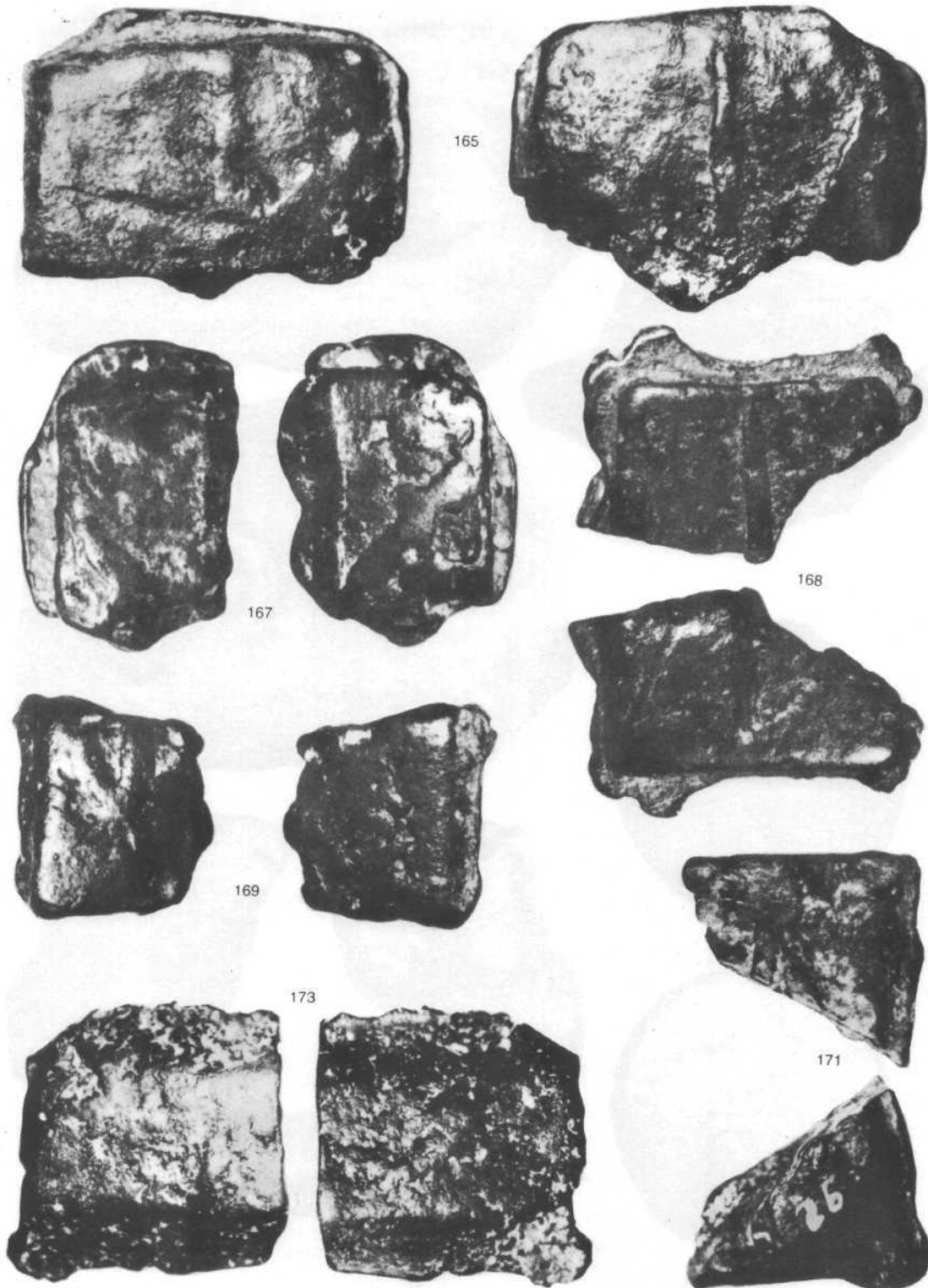

Tabla 1

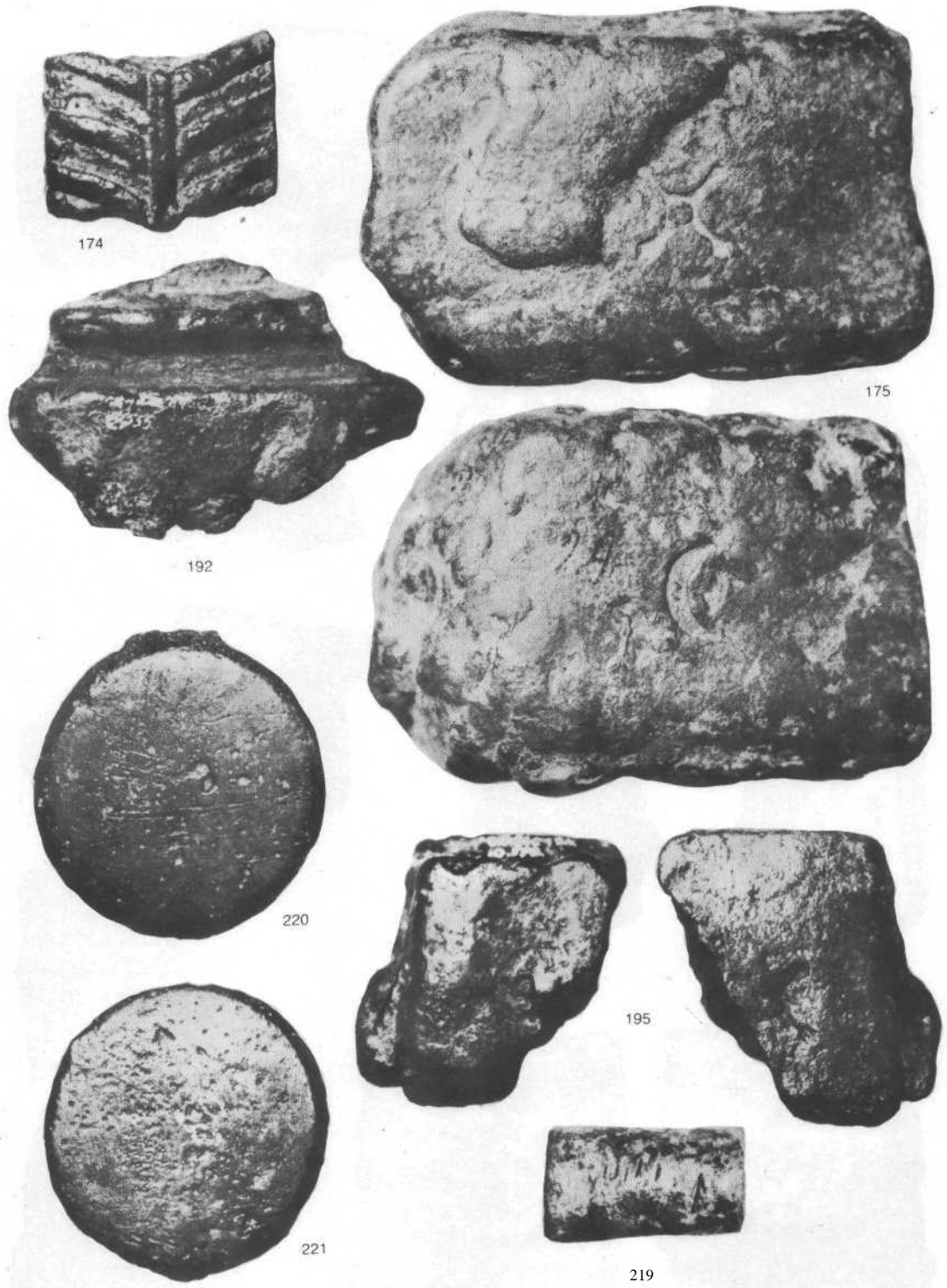

Tabla 2

Tabla 3

Tabla 4

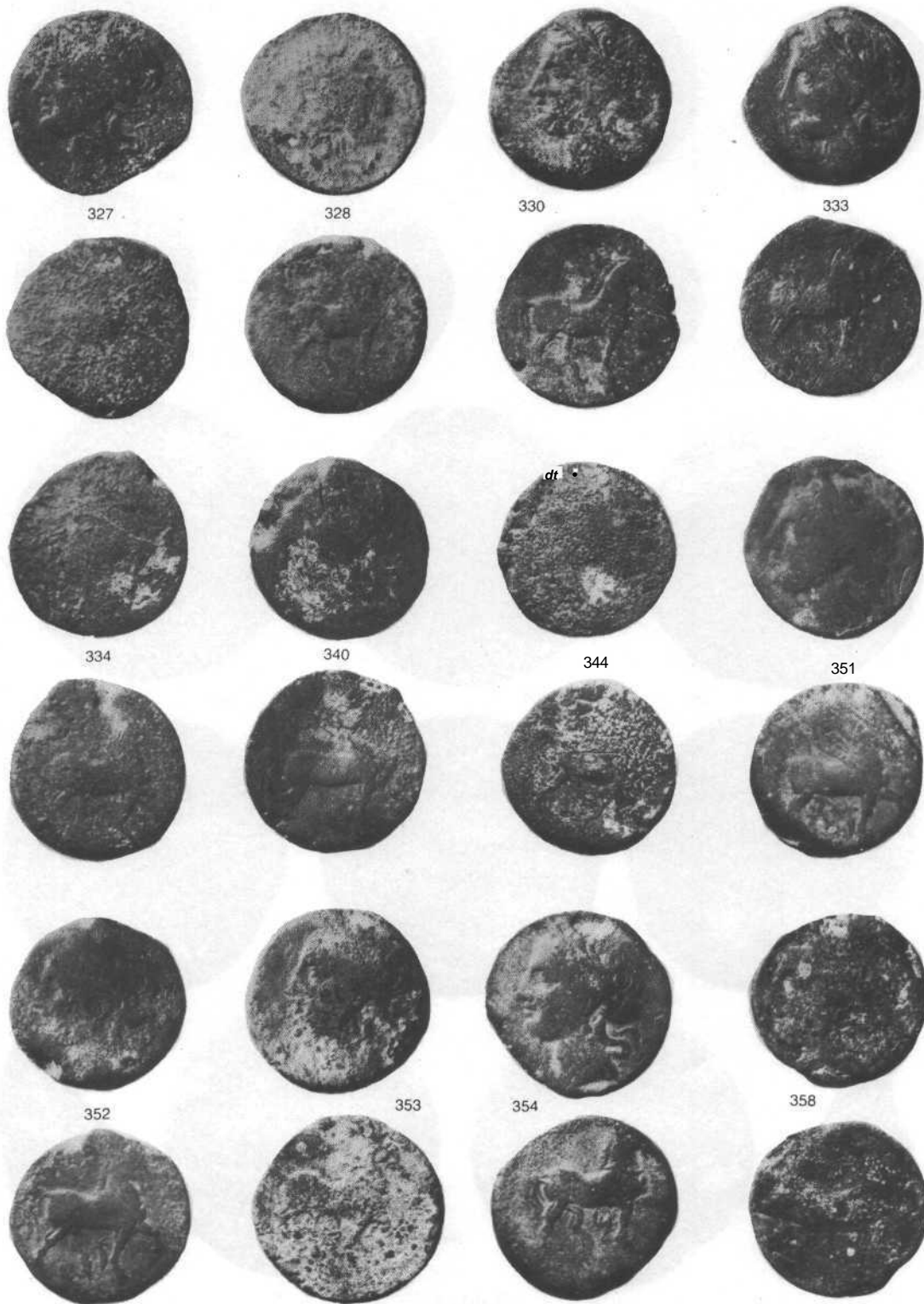

Tabla 5

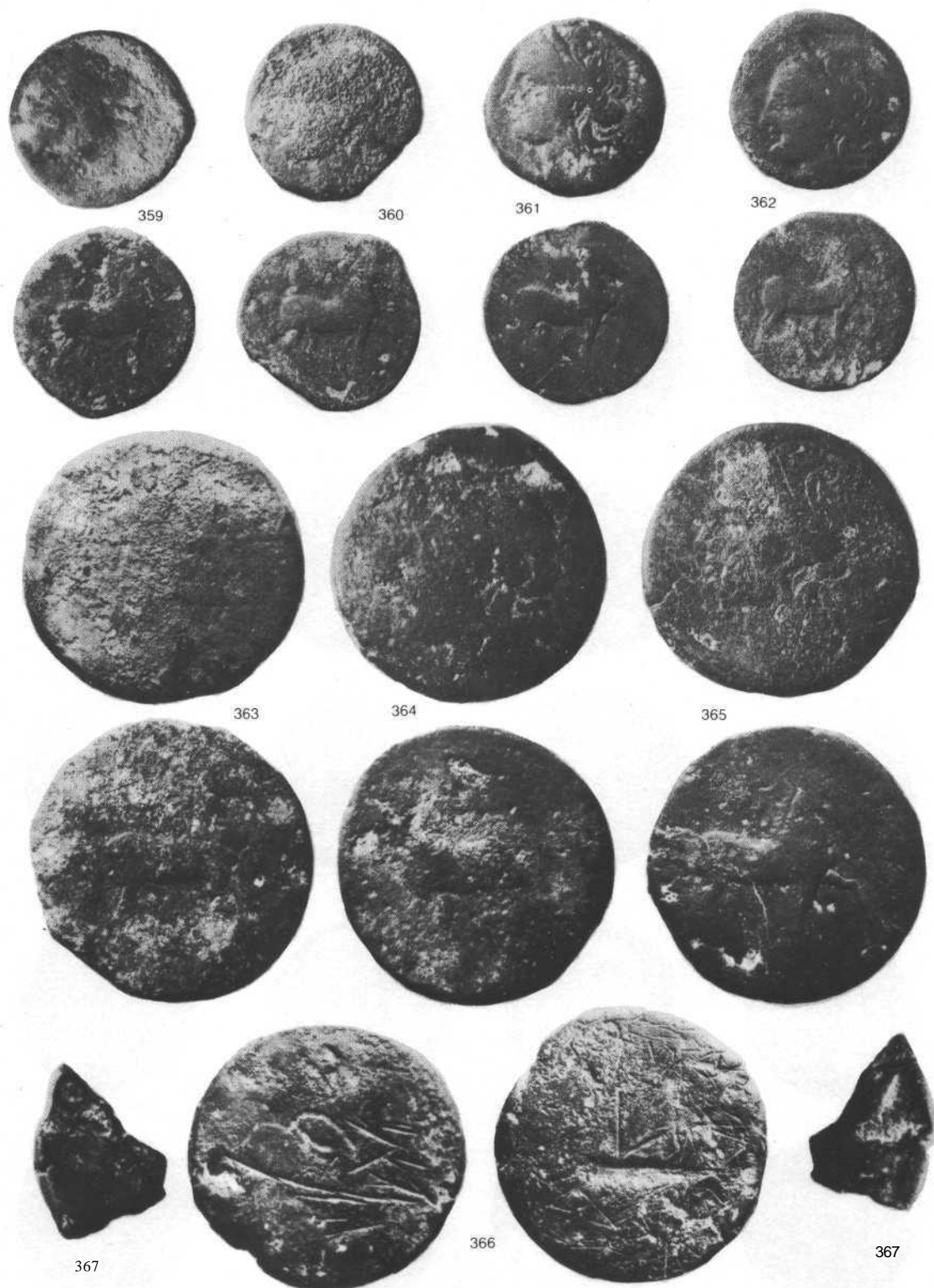

Tabla 6

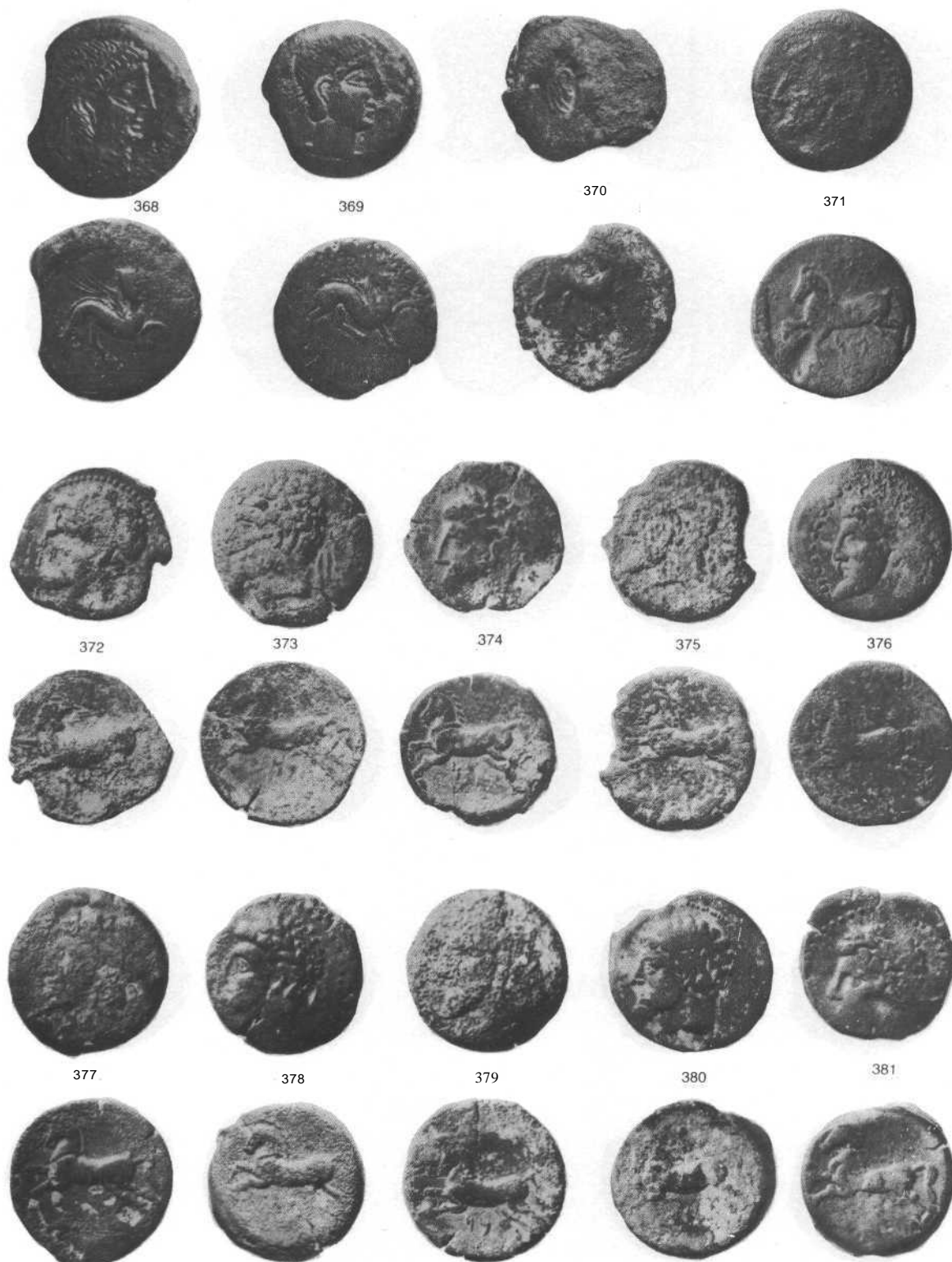

Tabla 7

Tabla 8

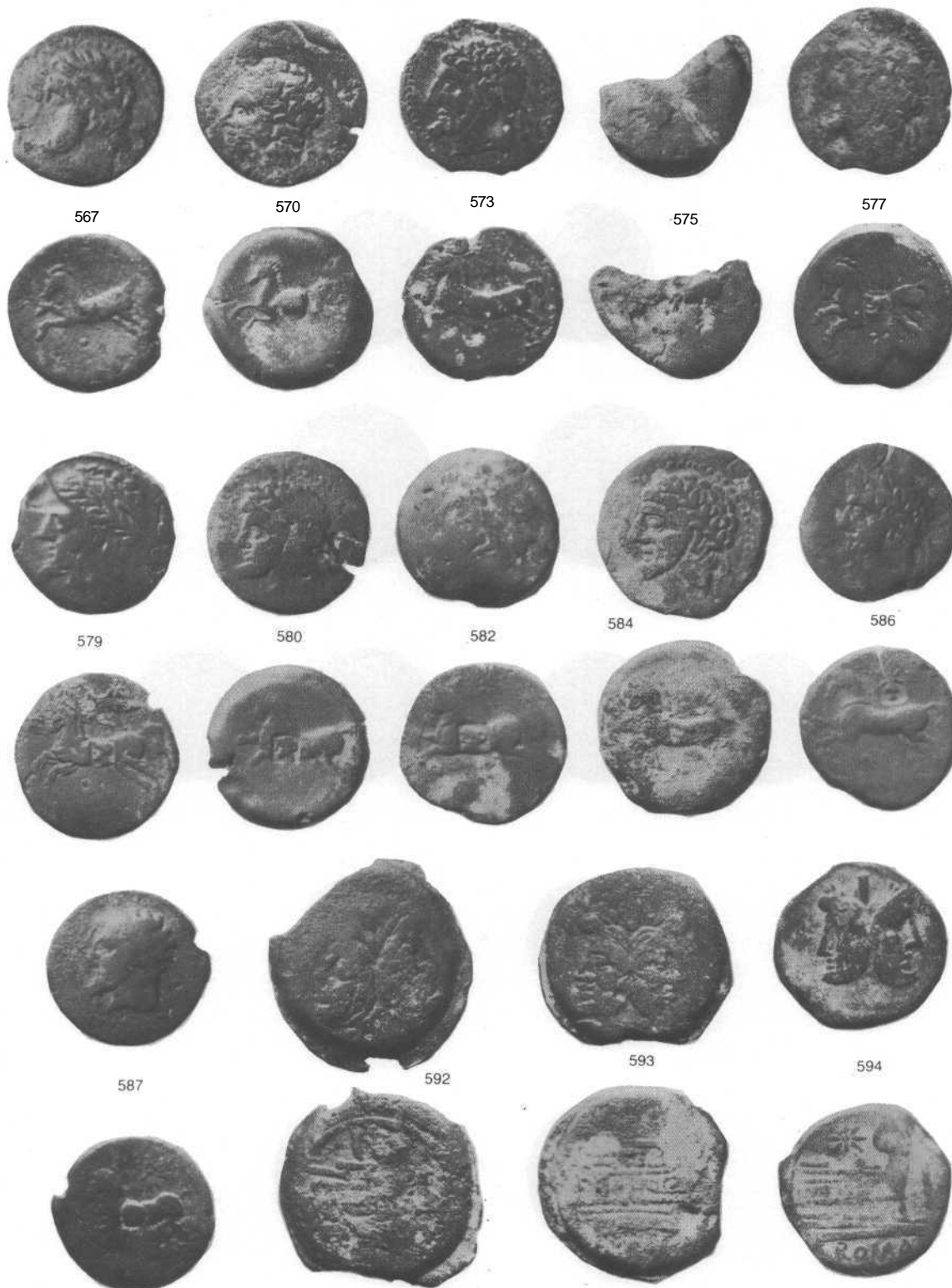

Tabla 9

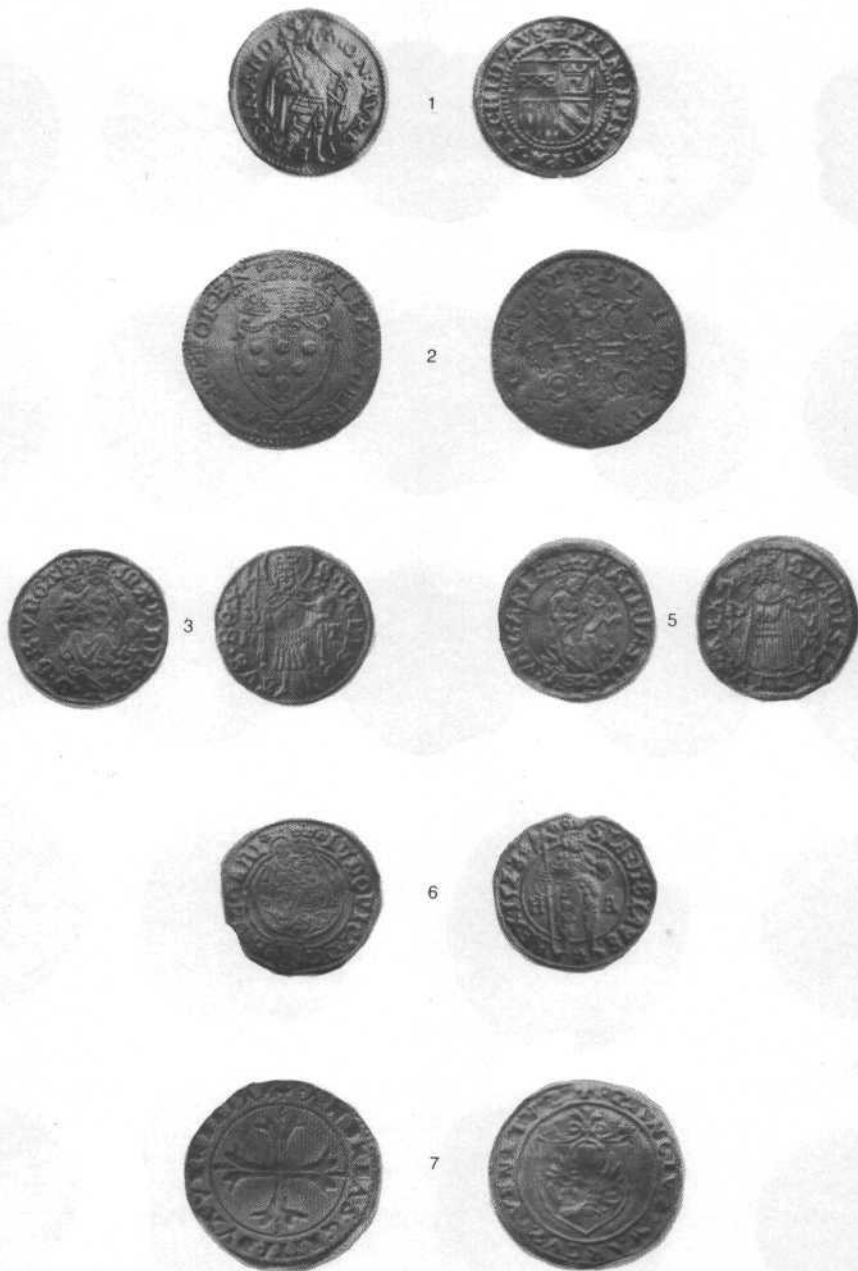

Tabla 10